

□ MERTCAN AKAR

TÜRKİYE'DE HAKAS TÜRKÇESİ ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİ

GRADUATE THESIS IN TURKEY ON KHAKASS TURKIC

Abstract

In this study, It eas aimed to make a bibliography study of the graduate theses on Khakass Turkic by scanning the theses in YÖK National Thesis Center and to give a summary information about these theses.

Key words: Turkic, Altay, Altay Turkic, gradute thesis YÖK

Özet

Biz bu çalışmamızda, YÖK Ulusal Tez Merkezinde bulunan tezleri tarayarak Hakas Türkçesi üzerine yapılmış olan lisansüstü tezlerin bir bibliyografya çalışmasını yapmaya ve yapılmış bu tezlerle alakalı özet mahiyetinde bilgiler vermek amaçlamıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Hakas, Hakas Türkçesi, lisansüstü tez, YÖK

TÜRKİYE'DE HAKASÇA ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLER

Mert Can Akar

I. Bölüm: Doğrudan Hakasça Üzerine Yapılan Tezler

1995

KARA, Mehmet, *Hakas Türkçesinde Fiiller / Verbs in Khakas Turkish*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Hakas Türkçesi'ndeki fiilleri tespit etmek için temel olarak Hakasça-Rusça sözlük tarandı ve 3.100 fiil tespit edildi. Bunların içinden "Basit ve Türemiş Fiil " olarak 1 170 tanesi teze dahil edildi. Ayrıca fiiller fonksiyonları açısından da değerlendirildi. Araştırma sırasında, Hakas Türkçesi'nin fiil yapısında Eski Türkçe dil hususiyetlerinin hâlâ devam ettiği, ses ve şekil benzetmelerinden yapılan fiillerin bol olduğu görüldü. Ayrıca Hakas Türkçesi'nin kelime hazinesinde bilhassa hayvancılıkla ilgili terminolojinin zengin olduğu ve bazı komşu dillerin

Rusça, Moğolca, Çince ve az da olsa Arapça ve Farsça kelimelerin var olduğu tespit edildi. Hakas Türkçesinin gramer bakımından Türkiye Türkçesine göre daha az işlenmiş olduğu görüldü ve ikisi arasında gramer anlayışı bakımından bazı farklılıkların var olduğu sonucuna ulaşıldı. Bu farklılıkların çoğunun da Rus gramerinin tesiriyle meydana geldiği böylece anlaşılabilir oldu.

1996

ARIKOĞLU, Ekrem, *Tuva ve Hakas Türkçelerinde Fiil / Verbs in Tuva and Khakas Turkish*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

Bu çalışma, Güney Sibirya'da birbirine komşu iki Türk topluluğu tarafından konuşulan Tuva ve Hakas lehçelerinin fiil yapılarını incelemeye yöneliktir. İki lehçenin sözlüklerine göre 244 fiil kökünden 118'i ortak, 64'ü Tuva Türkçesine, 62'si ise Hakas Türkçesine aittir. 43 Fiil yapım ekinde 35 'ü her iki lehçede ortaktır. 5 ek sadece Tuva Türkçesinde, 3 ek sadece Hakas Türkçesinde bulunur. Basit kipler toplam 16 adettir. Bunlardan 13'ü ortaktır. Kalan 3 kipten 2'si sadece Hakas, 1'i sadece Tuva Türkçesinde bulunur. Birleşik kipler her iki lehçede kurallı ve muntazam değildir. Sıfat-fiil ve zarf-fiil ekleri her iki lehçede işlek olarak kullanılır. İki komşu Türk topluluğunun konuştuğu bu iki lehçe yapı ve köken olarak pek çok yönden ortaklık gösterse de ses yapısı açısından farklılıklar oldukça fazladır.

2000

MACİT, Ümmügülsüm, *Hakas Kahramanlık Destanlarından Han Mirgen / A Study on One of Heroic Hakas Epope Han Mirgen*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayımlanma izni bulunmamaktadır.

2002

KİLLİ, Gülsüm, *Hakas Türkçesi'nin Ağızları / The Sub-Dialects of Khakas Turkish*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Bu çalışmanın konusunu Genel Türk Dili alanının Kuzeydoğusunda yer alan Hakas Türkçesi ağızlarının ses bilgisinin art zamanlı ve karşılaştırmalı olarak incelenmesi, ağızlar arasındaki fonolojik ilişkilerin tespiti oluşturmaktadır. Eldeki çalışmada, Hakas Türkçesinin bugün yaşayan Sagay, Kaç, Kızıl ve Şor ağızları yanında, bugün diğer ağızlar içinde erimiş olan Beltir ve Koybal ağızlarının ses bilgisi karşılaştırmalı ve tarihî metotla incelenmiş, bu ağızlar arasındaki fonolojik ilişkiler ve farklılıklar gösterilmeye çalışılmıştır. 1536 sayfadan oluşan bu çalışmanın "Giriş" kısmında çalışmamızı dayandırdığımız malzemenin tasviri, malzemenin elde edilmişindeki metodlar ve içeriği gibi konular üzerinde durulmuştur. I. Bölüm' de Hakas Türklerinin etnik oluşumu, Hakas hayat alan ve özellikleri anlatılmıştır. 2. Bölümde Hakas Türkçesinin Genel Türk Dili ve Kuzeydoğu grubu Türk lehçeleri içindeki yeri belirlenmeye çalışılmış, bugüne kadar Hakas Türkçesi ve ağızları üzerine yapılan çalışmalardan ve Standart Hakas Türkçesinin kuruluşu aşamalarından söz edilmiştir. 3. Bölüm, Hakas Türkçesinin parça ve parçalar üstü unsurlar açısından genel tasvirini içerir. 4. Bölüm'de Ortak Türkçe ile karşılaştırmalı olarak Hakas Türkçesi ağızlarının ünlü ve ünsüz fonemleri incelenmiştir. 5. Bölümde Hakas ağızlarındaki fonetik süreçler ele alınmış, Hakas Türkçesi ağızlarında görülen ses olayları ortaya konmuştur. 6. Bölümde çalışmamıza temel olan malzemeyi içeren "Metinler" ve bu metinlerin dizini yer almaktadır.

2005

KARA, Mehmet, *Hakas Türkçesinde İsim / Nouns in Khakkas Turkish* , Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

"Hakas Türkçesinde isim" adlı bu çalışma, Söz başı, Giriş, üç bölüm, Sonuç, Kaynaklar ve Terimler listesi kısımlarından oluşmaktadır. Girişte, Hakas Türkçesinin Türk lehçeleri tasnifindeki yeri, Makaslar ve Makasça hakkında, kısa bilgiler verildi. "Yapım" adlı birinci bölümde, eklerle isim kısmında, isimden isim yapan altmış sekiz ek; fiilden isim yapan altmış altı ek tespit edildi. Burada eklerin tarihî ve yaşayan birçok Türk lehçesindeki şekilleri ile semantik tasnifi verildi. Ekler hakkındaki yerli ve yabancı Türkologların farklı görüşleri sunuldu. Sentaktik yolla isim bölümünde, birleşik isimler üzerinde duruldu. Burada, kaynaşmış isimler, tekrarlar, kısaltmalı birleşik sözler ve çeşitli kelime grupları ile yapılan isimlerin tasnifi ile kullanış şekilleri ele alındı. Hakas Türkçesinde birleşik isimlerin yapılış şeklinin Türkiye Türkçesi ile aynı olduğu, özellikle tekrarların çok sık kullanıldığı ve kısaltmalı birleşik sözlerin kısmen Rusçadakine benzer bir şekilde kullanıldığı tespit edildi. "Çekim" adlı ikinci bölümde çokluk eki, hâl ekleri, iyelik eki, soru eki ve bildirme ifadesi konuları işlendi, isimlerin çekimini oluşturan eklerin tarihî gelişimi, işlevsel özellikleri ve isim kök ve gövdeleriyle, zamirlerle, edatlarla, tekrarlarla kullanış şekilleri ve özellikleri verildi. "ismin Sınıflandırılması" adlı üçüncü bölümde, özel, cins, topluluk, somut, soyut isimler; yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik sıfatlar ile anlamları bakımından niteleme, -belirtme sıfat ve türleri; zamirler ve türleri, şahıs zamirleri, dönüşlülük zamiri, işaret zamirleri, soru zamirleri, belirsizlik zamirleri, olumsuzluk zamirleri, iyelik zamirleri; zarf ve türleri, zaman zarflan, yer-yön zarfları, sebep zarfları, amaç zarfları, hâl zarfları, miktar zarfları, soru zarfları; sıfat ve zarfların derecelendirilmesi konulan ile sonuç, kaynaklar ve gramer terimleri listesi verildi.

ILGIN, Ali, (*Hakasça*) *Kara Kuzgun Destanı (İnceleme - Metin Aktarma - Gramatikal Dizin-Sözlük) / (Khakas) Kara Raven Epic (Review- Text Transfer - Gramatical Index-Dictionary)*, Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Bu tez YÖK veri tabanı üzerinde bulunmamaktadır.

2012

AKTAŞ, Erhan, *Hakas Türkleri Destan Kahramanları Üzerine Bir Araştırma: İnceleme-Metin / A Research on Epic Heroes of Khakass Turks: Analyze-Text* Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Günümüzde Rusya Federasyonu içerisinde yaşamakta olan Hakas Türkleri Türklüğün ilk kaynağı olan bir coğrafyanın üzerinde çok uzun asırlar boyunca bölge tarihinde kültürel ve siyasî anlamda önemli roller üstlenmişlerdir. Bu zengin kültürel birikim Hakas Türklerinin halk edebiyatı ürünlerine de fazlasıyla sirayet etmiştir. Bu halk edebiyatı dairesi içinde yer alan destanlar ve bunun meydana getirdiği destancılık geleneği zengin ürünlerle doludur.

Bu çalışma içerisinde Hakas destancılık geleneği içerisindeki destanlarda yer alan kahramanlar üzerine tipolojik, biyografik ve yapısal bir incelemede bulunduk. Çalışmanın kaynak malzemesini dördü tarafımızdan Türkiye Türkçesi'ne aktarılmış on iki destan metni oluşturmaktadır.

Hakas Türkleri Destan Kahramanları Üzerine Bir Araştırma (İnceleme-Metin) başlıklı bu tez giriş haricinde üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Giriş bölümünde öz ancak açıklayıcı bir şekilde Hakas Türklerinin tarihi, günümüz Hakas Türkleri ve Hakas Türklerinin dili üzerinde durulmuştur. Bu bölüm Hakas Türklerinin Tarihi başlığını taşımaktadır. Ardından Hakas Destanları ve Destancılık Geleneği içerisinde destan türü ve tanımları hakkında kısa bilgiler verildikten sonra Hakasların destancılık geleneği metin, yapı, icra ve işlev boyutları bakımından incelenmiş daha sonra yurtdışında ve Türkiye'de Hakas destanları hakkında yapılan çalışmalar tanıtılmıştır. Hakas Destanlarında Kahraman başlığını taşıyan birinci bölümde destanlardaki kahraman kavramı üzerinde kısaca değinildikten sonra incelemeye tâbi tuttuğumuz Hakas destanlarındaki kahramanlar tek tek tespit edilerek biyografik yöntem esasına göre incelenmiş olup kahramanların kültürel boyutları hakkındaki değerlendirmeler ikinci alt başlıkta irdelenmiştir. İkinci bölüm olan Hakas Destanlarının Epizot ve Motif Yapısı başlığı altında destan kahramanları merkezinde epizot ve motif yapısı diğer Türk destan kahramanları ile karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Üçüncü ve son bölüm olan Metinler kısmında Türkiye Türkçesi'ne aktardığımız dört Hakas destanı Hakas Türkçesi-Türkiye Türkçesi karşılıklarıyla verilmiştir. Sonuç bölümünde tezin genel bir değerlendirmesi yapılmış olup çalışma Kaynaklar bölümüyle nihayete ermektedir.

2014

UYSAL, Yavuz, *Hakas Masalları (İnceleme-Metinler) / The Tales of Khakass (Investigation-Texts), Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.*

Bu çalışmanın konusunu, Güney Sibiryâ Türk topluluklarından olan Hakas Türklerinin masalları oluşturmaktadır. Özellikle kahramanlık masallarıyla "alıptıg nimah" tanınan ve oldukça hacimli destanları bulunan Hakas halkı, masal "nimah" geleneği ve masal anlatıcılığı anlamında biraz geride kalmış olsa da bölgenin yetiştirdiği haycıların aktarımına bağlı olarak, var olan masallardan altmış masal metni, çalışma içerisinde incelenmiştir. Motif çalışması detaylı olarak yapılarak, bu masalların, eğer varsa Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav ile Anti Aarne- Stith Thompson katologlarındaki numaraları gösterilmiştir. Metin merkezli bir çalışma yöntemiyle oluşturulan çalışma, Giriş, Kaynakça, Sonuç ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Hakas Türkleri ve Hakasça ile ilgili bilgiler verilmektedir. Çalışmanın birinci bölümde, Hakas masallarının tiplerine göre motif sırası; ikinci bölümde, Hakas masallarının motif yapısı, üçüncü bölümde, masallar içerisinde geçen formeller ayrıntılı olarak incelenmiştir. Dördüncü ve son bölümde, Hakas masallarının Türkiye Türkçesine aktarılmış haliyle, metinler kısmı bulunmaktadır. Anahtar Kelimeler: Masal, Hakas, Güney Sibiryâ, Kültür

II: BÖLÜM: HAKASÇANIN DA YER ALDIĞI KARŞILAŞTIRMALI TEZLER

2011

KABA, Ali, *Altay, Tuva, Hakas ve Şor Destanlarında At Motifi Üzerine Bir İnceleme / Review on Horse Motives in the Altay, Tuva, Hakas and Shor Epics Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.*

Bu çalışmada, Altay, Tuva, Hakas ve Şor destanları at motifi açısından incelenmiştir. Çalışma, Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde incelenen destan külliyyatı ile bu destanların meydana geldikleri sahalarda hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca Türk kültüründe at üzerine yapılan çalışmaların bir dökümü de yapılmıştır.

Birinci bölüm, Atların Sınıflandırılması başlığını taşımaktadır. Bu bölümde atların menşeleri, fiziki özellikleri, olağanüstü özellikleri ile at koşumları üzerinde durulmuştur. Atın Destanlardaki Fonksiyonu adlı ikinci bölüm, At Kahraman Birlikteliği, At İle Kahramanın Birbirini Sınaması, At İle Kahramanın Yolculuğa Çıkması, Atın Kahramanı Zor Durumlardan Kurtarması, Atın Kahramanın Yerine Sefere Çıkması, Atların Katıldığı Müsabakalar ve Atın Sonu alt başlıklarından oluşmaktadır. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen sonuçlar dikkatlere sunulmuştur. Çalışmanın sonunda Dizi ve Kaynakça verilmiştir.

2016

OKUTAN, Nükhet, Hakaslarda Atalar Kültü ve Günümüz Hakas Kültürüne Etkileri, The Cult of Ancestors in Khakasses and the Effects on Contemporary Khakas Culture, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2016

Bu çalışmada bugün Rusya Federasyonu'na bağlı Güney Sibirya bölgesindeki Hakas Cumhuriyeti'nde yaşamakta olan ve Yenisey Kırgızlarının torunları olarak kabul edilen Hakas Türklerinin geçmişten günümüze dek mensubu oldukları farklı dinler ve bunların yanında her daim varlığını sürdürebilmiş geleneksel Hakas Kamlık inancı bağlamında atalar kültü ele alınmıştır. Türk halklarının yaşadıkları tüm coğrafyalarda eski devirlerde olduğu gibi günümüzde de izlerini açık bir şekilde görmenin mümkün olduğu atalar kültü, ilk olarak ölüm olgusu ve ölümden sonraki hayat tasavvurlarıyla yakından ilgili olması sebebiyle ölüm adetleri içinde, ikinci olarak Hakasların kültürel hayatlarında mühim bir rol oynayan, Okunev arkeolojik kültürüne ait Bronz Çağı kaya idolleri, Tagar dönemi kurganları ve Ortaçağ Kırgız mezarları ile ilgili ritüeller bazında, son olarak da kadim sözlü kültür ürünleri ve çağdaş sanat eserlerinden örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında, Hakasların XVIII. yüzyıldan itibaren kimi zaman yoğun kimi zaman da hafif asimilasyon politikaları altında ezildikleri ve nüfus bakımından gittikçe azalmakta oldukları halde geleneksel inançlarını korumayı başardıklarını söylemek mümkündür.

2018

MALKOÇ, Ezgi Oya, Divânu Lûgati't-Türk ile Hakas Türkçesinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı / The Comparative Promise of the Divânu Lûgati't-Türk and Hakas Turkish, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

DLT, Kaşgarlı Mahmud tarafından XI. yüzyılın başında yazılmış olan ve Türk dilinin temel taşlarından birisini oluşturan bir yapıttır. Günümüz Türkçesi açısından bakıldığında geniş bir sözlük olarak kendisini gösteren eser, aynı zamanda XI. yüzyıl Türk toplumunun gelenek-görenekleri, yaşayış tarzları ve sosyo-toplumsal yapısına da ışık tutmaktadır. Eserde yer alan birçok sözcük özünü bozmadan bugüne değin kullanılagelmiştir. Türk toplulukları bugün itibarı ile dünyanın geneline yayılmış durumdadır. Bu topluluklardan birisini de Hakasya olarak bilinen coğrafyada hayatlarını devam ettiren Hakas Türkleri oluşturmaktadır. Bir dilin geçmişten bugüne gelişmişlik ve değişkenlik göstergesi kullanılan sözcüklerin uğramış oldukları dönüşümler ya da kullanım alanlarının genişliği ile doğru orantılıdır. Türkçe geçmişten bugüne değin dünya üzerinde geniş bir coğrafyaya hitap edebilmiş büyük dillerden biridir. Geçmiş

çağlarda toplum genelinde kullanılan birçok sözcük bugün dahi işlevini devam ettirmektedir. Dillerin büyüklük göstergelerinden birisi olan söz varlığı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çalışmada öncelikle DLT'ye değinilmiş olup, bu eser ve yazıldığı döneme ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra Hakas Türkleri, bu Türk topluluğunun yaşam tarzları, tarihleri, dil özellikleri ve buldukları coğrafya ele alınmıştır. Çalışmanın inceleme kısmında ise DLT ve Hakas Türkçesinin söz varlığı karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde fonetik ve anlam bakımından aynen devam eden kelimeler; ikinci bölümde fonetiği değişmiş anlamı değişmemiş kelimeler; üçüncü bölümde fonetiği aynı, anlamı değişmiş kelimeler ve dördüncü bölümde hem fonetiği hem anlamı değişmiş kelimeler incelenmiştir. Ayrıca kelimeler anlam değişimleri bakımından incelenmiştir. Açar Sözcükler: Divânu Lûgati't-Türk, Hakas Türkçesi, Söz Varlığı, Ses ve Anlam Değişimleri

2019

DAVLETOV, Timur, *Hakasya ile Türkiye Arasında Sosyo-kültürel Devamlılık Unsuru Olarak Şamanlık / Shamanism as Element of Sociocultural Continuity Between Khakasia and Turkey*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

İnanç toplumsal yaşamda önemli bir olgudur. Bu noktada tarihi Yukarı Paleolitik Döneme dek götürülebilen Şamanizm de dünya üzerinde pek çok halkta mevcuttur. Altay kültür çevresinden dünyaya yayılan bu inanç sistemi içerisinde eski Türkler de yer almışlardır. Sibiryaya yerlisi Türk halklarından Hakaslar, Altaylar, Şorlar, Tuvalar, Yakutlar ve diğer budunlar günümüzde de Şamanizm'i yaşatmaktadırlar. Hakas Türkleri ile Türkiye Türkleri üzerinde duran bu çalışmada her iki coğrafyanın Şamanizm kökenli tören ve inanışlar boyutunda karşılaştırılması amaçlanmış, bu bağlamda Şamanizm'den Hakasya ile Türkiye arasında sosyo-kültürel devamlılığın bir unsuru olarak söz edilip edilemeyeceğinin irdelenmesi hedeflenmiştir. Hem Rusya Federasyonu'na bağlı Hakasya hem de Türkiye'de anket uygulanmış, elde edilen bulgular çözümlenmiştir. Pitirim Sorokin'in Sosyo-Kültürel Hareketlilik kuramına dayanılarak araştırma modeli geliştirilmiş ve Türk göçünün içyapısı ortaya konulmuştur. Hakasya ile Türkiye arasında sosyo-kültürel devamlılık sürecinin bir unsuru olarak ele alınan Şamanizm kültürel yayılma, kültürleşme, senkretizm ve kreolizasyon kavramları çerçevesinde irdelenmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilen dört hipotezin test edilmesi sonucu her iki toplumda konu bağlamında farklılık ve benzerliklerin söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte Hakasya'da yaşayan Şamanizm, Türkiye'de zaman içerisinde anlam kayması ve dönüşüm geçirmişse dahi törenler ve inanışlar boyutunda sosyo-kültürel devamlık sürecinin unsuru olarak işlevini sürdürdüğü sonucuna varılmıştır.

Şor Türkçesi Üzerine Yapılan Çalışmalar

1996

MAY, Gülcan, *Radloff'un Proben'in deki Şor Türkleri İle İlgili Metinler Üzerinde Dil Çalışması / Radloff's Language Study on Texts on the Shor Turks in Proben*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır.

2008

SÖNMEZ, Seniha, *Türklerde Dağ Kültü İnancı ve Altay, Tıva ve Şor Türklerinde Dağ / Mountain Cult in Turkish and Mountain in Altay, Tıva and Şor Turkish*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Türklerde Dağ Kültü İnancı ve Altay, Tıva ve Şor Destanlarında Dağ başlıklı tez çalışması, dağ kültürü inancının Türklerdeki, kutsal kitaplardaki ve diğer dünya topluluklarının kültürlerindeki yansımalarını tespit etmek, dağın Altay, Tıva ve Şor kahramanlık destanlarındaki yerini örnekler eşliğinde göstermek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda; kaynakçada belirtilen tüm dergi, makale ve kitaplara ulaşılmış, kutsal kitaplar incelenmiş ve Altay, Tıva ve Şor Türkleri'ne ait kahramanlık destanlarındaki örnekler taranmıştır. Çalışma sırasında ilk olarak Kült kavramı tanımlanmaya çalışılarak Altay, Tıva ve Şor Türkleri ile ilgili genel bilgiler aktarılmıştır. Ardından Türk ve dünya mitolojilerinde yer alan dağ kültürü ile ilgili kaynaklar incelenmiş ve bu kaynaklarda yer alan bilgi ve örnekler, çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra kutsal kitaplarda bulunan dağlarla ilgili bölümler tespit edilip değerlendirilmiş, son olarak da Altay, Tıva ve Şor Türkleri'ne ait kahramanlık destanlarında dağlarla ilgili örnekler taranarak çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde, dağların, tüm mitolojilerde geniş bir yer bulduğu, yaratılışın merkezi, dünyanın direği kabul edildiği, özellikle kutsal kitaplarda tanrı mekânı ve dünyayı sabitleyen direkler olarak görüldüğü ve bu nedenlerden dolayı dağın çevresinde birçok mit ve inanışların oluştuğu sonucuna ulaşılmış, hatta incelenen Altay, Tıva ve Şor destanlarında da bu inanışlarla ilgili örneklerin mevcut olduğu görülmüştür.

2011

KABA, Ali, *Altay, Tuva, Hakas ve Şor Destanlarında At Motifi Üzerine Bir İnceleme / Review on Horse Motives in the Altay, Tuva, Hakas and Şor Epics*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Bu çalışmada, Altay, Tuva, Hakas ve Şor destanları at motifi açısından incelenmiştir. Çalışma, Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde incelenen destan külliyatı ile bu destanların meydana geldikleri sahalar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca Türk kültüründe at üzerine yapılan çalışmaların bir dökümü de yapılmıştır. Birinci bölüm, Atların Sınıflandırılması başlığını taşımaktadır. Bu bölümde atların menşeleri, fiziki özellikleri, olağanüstü özellikleri ile at koşumları üzerinde durulmuştur. Atın Destanlardaki Fonksiyonu adlı ikinci bölüm, At Kahraman Birlikteliği, At İle Kahramanın Birbirini Sınaması, At İle Kahramanın Yolculuğa Çıkması, Atın Kahramanı Zor Durumlardan Kurtarması, Atın Kahramanın Yerine Sefere Çıkması, Atların Katıldığı Müsabakalar ve Atın Sonu alt başlıklarından oluşmaktadır. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen sonuçlar dikkatlere sunulmuştur. Çalışmanın sonunda Dizin ve Kaynakça verilmiştir

BAĞCI, Atilla, *Şor Destancılık Geleneği ve Şor Kahramanlık Destanı Künnü Körçen Kün-Köök Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma / Shor Epic Tradition and a Comparative Study on The Heoric Epic Künnü Körçen Kün-Köök*, Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Rusya Federasyonu Kemerovo Bölgesi'nde mukim Şorların zengin folklor materyalleri arasında kahramanlık destanları farklı bir yeri haizdir. Şor kahramanlık destanları, Şorların yaşantılarının, kültürlerinin ve dini inançlarının bir aynasıdır. Bu çalışmanın birinci bölümünde Şorlar her yönüyle tanıtıldıktan sonra Şorlarda kahramanlık destan geleneği ve kayçılık sanatının, dünü, bugünü ve gelecekte karşılaşılabileceği sorunlar tespit edilmiştir. İkinci bölümde ise Künnü Körçen Kün-Köök Şor epik kahramanlık destanı bir araştırma yapılmıştır. Anahtar kelimeler: Şorlar, Folklor, Kahramanlık Destanı, Kayçılık, Kün-Köök.

2018

KAYA, Mehmet, W. Radloff'un 'Opit Slovarya Tyurkskih nareçiy' Adlı Eserinde Geçen Şor Türkçesine Ait Kelimeler ve Bu Kelimelerin Çağdaş Şor Türkçesi İle Mukayesesi / In Wilhemm Radloff's Work Named 'Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy' There is Presence of Yester or Former Shorian Turkish Words and The Comprasion of These Words With Contemporary Shorian Turkish, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

Wilhelm Radloff'un kaleme aldığı "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy" Türk Lehçelerinin bir sözlük denemesidir. Radloff'un geniş bir alanda çalışarak oluşturduğu dört ciltlik eseri Türklük Bilimine çok önemli katkılar yapmaktadır. Şor Türkçesinin bugün yok olma tehlikesi altında olmasından dolayı bu alanda yapılan ve yapılacak olan çalışmaların önemi büyüktür. Bu çalışmada "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy" isimli eserde geçen Şor Türkçesine ait kelimelerin incelenmesi ve bu kelimelerin modern Şor Türkçesindeki durumlarının tespiti ve karşılaştırılması üzerinde durulacaktır. Anahtar Kelimeler: Wilhelm Radloff, "Versuch Eines Wörterbuches der Türk-Dialecte", "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy", Şor Türkçesi, Şor Sözlüğü.